

Pieter Snayers (1592–1667)

SALASPILIO MŪŠIS

Parodos organizatoriai:

Lietuvos dailės muziejus

Prancūzijos fondas (*La Fondation de France*)

Prancūzų kultūros centras (*Le Centre culturel français*)

Vilniaus paveikslų galerija (Didžioji 4)

2010 m. birželio 3 d.–rugsėjo 19 d.

Generalinis parodos rėmėjas:

AB „Lietuvos dujos“

Informaciniai rėmėjai:

žurnalas „Valstybė“

naujienų portalas „balsas.lt“

Lietuvos radijas

VILNIUJE – PIETERIO SNAYERSO PAVEIKSLO „SALASPILIO MŪŠIS“ PARODA

Lietuvos dailės muziejus 2010 m. dėmesį sutelkė ne vien į Žalgirio mūšio 600 metų sukakčiai skirtas parodas Lietuvoje ir užsienyje. Šios didžiosios pergalės jubiliejiniais metais Lietuvos žiūrovams ir užsienio svečiams pateikiama išskirtinė staigmena – Vilniuje, karvedžio Jono Karolio Chodkevičiaus rūmuose veikiančioje Vilniaus paveikslų galerijoje (Didžioji g. 4), visą vasarą eksponuojama vieno kūrinio paroda „Salaspilio mūšis“. Tai – Lietuvos ir Prancūzijos institucijų bendras projektas. Prancūzijos fondo (*La Fondation de France*) žinioje esantis garsaus flamandų tapytojo Pieterio Snayerso (1592–1667) paveikslas „Salaspilio mūšis“, priklausantis Sassenage pilies rinkiniams (Prancūzijos Rone-Alpių regione, netoli Grenoblio, esanti didikų Bérénger-Sassenage XVII a. rezidencija), šių metų pavasarį Vilniuje, Lietuvos dailės muziejaus Prano Gudyno restauravimo centre, buvo kruopščiai restauruotas ir nuo birželio 3 d. iki rugsėjo 19 d. pirmą kartą eksponuojamas Lietuvoje. Europoje pripažinto batalinės tapybos kūrėjo Pieterio Snayerso išskirtinės vertės XVII a. paveikslą į Lietuvos sostinę atvežti padėjo parodos „Salaspilio mūšis“ bendraorganizatorius – Prancūzų kultūros centras (*Le Centre culturel français*). Jis įsikūręs Vilniaus senamiesčio Didžiojoje gatvėje, daktaro Jozefo Franko namuose, priešais Jono Karolio Chodkevičiaus rūmus, kur dabar veikiančioje Vilniaus paveikslų galerijoje ir eksponuojamas 1605 m. rugsėjo 27 d. Salaspilyje (prie Rygos) tarp Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Švedijos Karalystės kariuomenių įvykusį mūšį vaizduojantis P. Snayerso paveikslas. Talentingai sukurtame batalinės tapybos kūrinyje atskleista Lietuvos kariuomenės, vadovaujamos didžiojo etmono Jono Karolio Chodkevičiaus, Salaspilio mūšyje nugalėjusios triskart didesnę švedų armiją, šlovingoji pergalė.

Lietuvos dailės muziejus nuoširdžiai dėkoja parodos partneriams: Prancūzijos fondo generaliniam direktoriui Francisui Charhonui, Sassenage pilies administracijai – direktorei Isabelle Delory-Denis ir kultūros reikalų koordinatoriui Alainui Jamui bei Rhone-Alpes regiono kultūros reikalų valdybai (*La Direction Régionale des Affaires Culturelles Rhône-Alpes*) atstovavusiai istorijos paminklų konservatorei Catherine Marion, Prancūzijos restauratorei Catherine Gamby, Sassenage turizmo informacijos centro atstovams.

Už nuolatinę pagalbą ir paramą tariame ačiū Prancūzų kultūros centrui ir jo direktoriui Pascal Hanse. Dėkojame generaliniam parodos rėmėjui UAB „Lietuvos dujos“, jos generaliniam direktoriui Viktorui Valentukevičiui – ir už finansinę paramą, ir už išmintingą paskatinimą, leidusį Lietuvos dailės muziejui sunkmečiu imtis šio labai svarbaus projekto.

Taip pat esame dėkingi Prano Gudyno restauravimo centro specialistams ir jo vadovei Jūratei Senvaitienei. Paveikslo restauravimo programą kartu su Prancūzijos restauratoriais sudarė tapybos restauravimo ekspertas Algimantas Vaineikis ir restauravimo technologė ekspertė Janina Lukšėnienė, paveikslą restauravo Algimantas Vaineikis ir Juozapas Bražiūnas, tyrimus atliko Jurga Bagdzevičienė, Irena Bubinienė, Jurgis Pilipavičius.

Dėkojame parodos kuratoriams – menotyrininkei Daliai Tarandaitei ir istorikui Mindaugui Šapokai bei parodos koordinatoriui Daliai Rimkūnienei, sutelkusiai Lietuvos ir Prancūzijos institucijas bendram projektui.

Tikimės, kad garsaus flamandų tapytojo Pieterio Snayerso paveikslo „Salaspilio mūšis“ paroda Vilniuje, didžiojo etmono Jono Karolio Chodkevičiaus rūmuose, suteiks žiūrovams neišdildomų įspūdžių, o organizatorius paskatins kitiems vertingiems projektams.

Romualdas Budrys
Lietuvos dailės muziejaus direktorius

SASSENAGE PILIS

Pieterio Snayerso paveikslas „Salaspilio mūšis“ priklauso Sassenage pilies rinkiniams. Prancūzijos Rona-Alpių regione, netoli Grenoblio esančią pilį XVII a. pasistatė didikai Bérenger-Sassenage. Vos užbaigus statyti pilį, 1669 m. ši giminė buvo priimta į karaliaus svitą. Jos atstovai užėmė aukštas civilines ir karines pareigas, užmezgė ryšius su įtakingiausiomis Prancūzijos ir Europos didikų giminėmis, tarp jų – ir su grafais Morštinais.

Paskutinė šios giminės atstovė markizė Pierrette Elisa de Bérenger 1971 m. pilį su joje esančiais dailės kūriniiais ir archyvu perdavė Prancūzijos fondui (*La Fondation de France*). Sassenage pilis garsėja per amžius beveik nepakitusia architektūra ir autentiškais interjeriais, kuriuose daug vertingų XVII–XVIII a. vaizduojamosios ir taikomios dailės kūrinių. Pilis ir apie 50 joje esančių objektų, tarp jų ir P. Snayerso „Salaspilio mūšis“, yra įrašyti į Prancūzijos Rona-Alpių regiono kultūros vertybių sąrašą.

Sassenage pilis

Fotografas Etienne Eymard-Duvernay

PIETER SNAYERS (1592–1667)¹

Pieteris Snayersas buvo vienas žymiausių XVII a. flamandų tapytojų batalistų, drobėse įamžinęs daugelį kruvinais konfliktais pažymėtos savo epochos įvykių. Dailininkas priklausė Flandrijos meniniam elitui. Poetas Cornelis de Bie jį, kaip ypač gerai pasirodžiusį tapytoją, aprašė eiliuotoje dailininkų biografijų knygoje „Auksinis laisvojo tapybos meno kabinetas“ (1662). Tapytojas Willemas van Haechtas P. Snayersą, greta Peterio Paulio Rubenso ir kitų garsiausių Antverpeno dailininkų, nutapė drobėje „Cornelio van der Geestso dailės galerija“ (apie 1628)², kurioje vaizduojamas Nyderlandų valdytojų erchercogo Alberto VII ir infantės Izabelės bei Lenkijos ir Lietuvos valdovo Vladislavo Vazos apsilankymas pas žymųjį Antverpeno kolekcininką. P. Snayersas atliko Ispanijos Habsburgų dvaro diduomenės užsakymus. Jo ta-

¹ Dar rašoma: Peeter Snayers, Peter Snayers.

² Leuveno katalikiškojo universiteto doktorantės Leen Kelchtermans rengiamos daktaro disertacijos apie Pieterį Snayersą ir topografinių batalinių scenų tapybos tradiciją tezės, maloniai suteiktos parodos rengėjams.

³ Joseph Cuvelier, „Peeter Snayers, peintre de batailles (1592–1667): Notes et documents pour servir à sa biographie“, *Bulletin de l'Institut Historique Belge de Rome*, XXIII (1944–6), p. 25–72.

Pieter Snayers

Dailininkas Anthony van Dyck. Apie 1632

Bpk Berlynas / Bavarijos valstybinė paveikslų kolekcija – Senoji pinakoteka

lentą aukštai vertino kolegų dailininkai. P. P. Rubensas P. Snayersą pasirinko pagalbininku, tapydamas medžioklės scenas Filipo IV medžioklės namelyje, Torre de la Parada vietovėje, prie Madrido. Dailininkas Anthony van Dyckas P. Snayerso portretą įtraukė į savo rengiamą žymių žmonių grafinių portretų albumą, žinomą „Ikonografijos“ pavadinimu. Anot dailininko biografo Josepho Cuvelier³, nedaug yra dailininkų, kurie dar gyvi sulaukė tokio pripažinimo, turėjo tokią didelę įtaką savo amžininkų kūrybai, kaip P. Snayersas, ir kurie vėliau buvo taip nepelnytai užmiršti.

P. Snayerso biografijos faktų žinoma nedaug. Dailininkas gimė Antverpene. Jo tėvas Louis Snayersas buvo Antverpeno miesto kurjeris, kaip dailininkas mėgėjas priklausė Šv. Luko tapytojų cechui. 1612 m. Antverpeno Šv. Luko tapytojų ceche P. Snayersas buvo įrašytas meistru. Pas ką jis mokėsi, registracijos knygoje nenurodoma, tačiau yra žinoma, kad P. Snayerso mokytoju buvo Antverpeno Šv. Luko tapytojų cecho dekanas, medžioklės scenų ir batalinių kompozicijų tapytojas Sebastianas Vrancxas. P. Snayersas erchercogo Alberto VII dvaro tapytojo vardo siekė dar 1620 m. Tuomet jį, kaip ypač talentingą jauną tapytoją, rekomendavo P. P. Rubensas. Šias pareigas dailininkas gavo 1621 m. viduryje, tačiau tų pačių metų liepos mėn. erchercogas mirė. P. Snayersas liko gyventi Anverpene. Be kitų darbų, tapytojas atliko erchercogo žmonos infantės Izabelės užsakymus, iki 1626 m. Antverpeno Šv. Luko tapytojų cechui reguliariai mokėjo mokesį. Apie 1627 m. dailininkas persikėlė į Briuselį. 1628 m. jis tapo šio miesto piliečiu, buvo priimtas į Briuselio Šv. Luko tapytojų cechą. 1633 m. tapo oficialiu kardinolo infanto Ferdinando dvaro tapytoju, taip pat dirbo vėlesniems Nyderlandų valdytojams – erchercogui Leopoldui Vilhelmui ir Don Juanui Austrijiečiui.

P. Snayersą išgarsino didelio formato batalinės kompozicijos, kuriose jis įamžino konkrečius mūšius, geografiškai tiksliai pavaizduodamas mūšio lauką, pulkų išsidėstymą, aprangą ir ginkluotę. Tokio pobūdžio darbai batalinės tapybos tyrinėtojų yra vadinami topografiniais, o P. Snayersas laikomas vienu iš šio tipo batalinės tapybos pradininkų ir centrine jos figūra. Tapydamas istorinių mūšių scenas, dailininkas rinkosi aukštą žiūrėjimo tašką, atveriantį plačią mūšio lauko panoramą, detalai nutapydavo peizažinį foną, kuriame pavaizduodavo visus civilinės ir karinės architektūros statinius. Siekdamas kuo tiksliau atkurti istorinio mūšio vaizdą, jis naudojo užsakovo parūpintą ir paties sukauptą dokumentinę medžiagą: karinius žemėlapius, mūšių schemas, kitų dailininkų graviūras ir piešinius, vaizduojančius karinę techniką, karių aprangą ir ginkluotę. P. Snayerso paveiksluose žiūrovui tuo pat metu rodomas ir bendras mūšio vaizdas, ir smulkiausios mūšio lauko bei jame vykstančio veiksmo detalės, įtraukiančios į intriguojantį ir užburiantį pasakojimą.

P. Snayerso tapyti topografiniai konkrečių mūšių vaizdai visų pirma buvo skirti karo profesionalams. Jų užsakovai buvo kovojančių valstybių valdovai ir aukšti kariuomenės pareigūnai. Ypač daug tokio pobūdžio batalinių scenų P. Snayersas nutapė persikėlęs į Briuselį. Trisdešimtmečio karo mūšių vaiz-

dai, nutapyti kardinolui infantui Ferdinandui, Šv. Romos imperijos karo vadams Bonaventure'ui de Longuevaliui ir Octavio Piccolomini, kitiems valstybės ir karo pareigūnams, dailininkui pelnė šio karo metraštininko ir jo pergalių dainiaus vardą. P. Snayersas tapė taip pat ir mažesnio formato batalines kompozicijas, apiplessimų ir medžioklių scenas, sukūrė raitų aristokratų portretų (markizo de Leganés, Ambrozio Spinozos, kunigaikščio de Bucquoy). Dailininkas dirbo greitai, turėjo nemažai mokinių ir pagalbininkų.

Europos muziejuose saugoma apie 50 P. Snayerso kūrinių. Žymiausios batalinės kompozicijos yra Prado muziejuje Madride, Meno istorijos muziejuje Vienoje ir Belgijos karališkajame meno muziejuje Bruselyje.

Manoma, kad „Salaspilio mūšį“ P. Snayersui užsakė Lenkijos ir Lietuvos valdovas Žygimantas Vaza per savo agentą erchercogo Alberto VII dvaro tapytoją Janą Brueghelį vyresnįjį. Iš dalies šią prielaidą patvirtina 1996 m. Antverpeno archyve rastas 1619 m. rugsėjo 18 d. dokumentas. Jame minima, kad J. Brueghelis Žygimantui Vazai surinko 15 paveikslų: peizažų, portretų bei tris batalines kompozicijas – „Prahos mūšį“, „Salaspilio mūšį“, „Smolensko užėmimą“, ir prašoma leisti šiuos kūrinius išvežti be muito mokesčio. Į Abiejų Tautų Respubliką atvežti kūriniai atsidūrė asmeninėje Žygimanto Vazos kolekcijoje, o po jo mirties – jo sūnų, taip pat Lenkijos ir Lietuvos valdovų, Vladislavo ir Jono Kazimiero Vazų kolekcijose.

Batalinių kompozicijų autorius dokumente nenurodytas, tačiau lenkų istorikų nuomone, dokumente paminėtas „Salaspilio mūšis“, tikriausiai, ir yra šiandien Sassenage pilies rinkiniuose esanti drobė⁴. Tai visiškai tikėtina. J. Brueghelis gerai pažinojo P. Snayerso mokytoją S. Vrančą, su juo bendradarbiavo. Pastarasis galėjo rekomenduoti savo talentingą mokinį nutapyti užsakytus mūšių vaizdus. Galbūt sėkmingai įvykdytas svarbus užsakymas ir padaršino P. Snayersą pradėti rūpintis gauti erchercogo Alberto VII dvaro tapytojo vardą.

Daugumą konkrečius mūšius vaizduojančių drobių P. Snayersas nutapė tarp 1618 m. ir 1662 m. „Salaspilio mūšis“ yra ankstyvas šio pobūdžio darbas. Jame aiškiai jaučiamas dailininko braižas, tačiau dar nėra kai kurių bruožų, būdingų brandžiojo laikotarpio kūriniams (pvz., nėra pirmame plane iš nugaros pavaizduotų stambesnių figūrų, atliekančių mūšio stebėtojų vaidmenį).

Prancūzijoje P. Snayerso „Salaspilio mūšis“ galėjo atsidurti po 1668 m., kai Jonas Kazimieras Vaza atsisakė sosto ir išvyko gyventi į Prancūziją. 1673 m. po Jono Kazimiero Vazos mirties jo kolekcija buvo parduota aukcione.

Sassenage pilies inventoriuose P. Snayerso „Salaspilio mūšis“ minimas nuo 1820 m. 1997 m. paveikslas eksponuotas Krokuvos nacionaliniame muziejuje parodoje „Garsios lenkų ginklo pergalės“.

Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis (1587–1632) Žygimantas Vaza

Dailininkas Mathias Van Sommeren. XVII a.

Lietuvos dailės muziejus

⁴ Jerzy Teodorczy i Zdzisław Żygulski. „Dwugłos o bitwie pod Kircholmem. Historia i ikonografia“, *Rocznik Historii Sztuki*, t. 24. 1999, p. 124.

PAVEIKSLO ANALIZĖ

Pieterio Snajerso paveiksle mūšis pavaizduotas iš paukščio skrydžio. Pietinė pusė nutapyta viršutinėje paveikslo dalyje; Dauguva teka iš kairės į dešinę Baltijos jūros link. Lietuvos kariuomenės ir sąjungininkų daliniai yra kairėje, Švedijos – dešinėje pusėje. Dėl tokio kariuomenių išsidėstymo kai kurie istorikai nesutaria, mat iš kai kurių istorinių šaltinių užuominų galima suprasti, jog Lietuvos kariai kovėsi atsukę nugaras į Dauguvą. Atlikus paveikslo tyrimus paaiškėjo, kad pats dailininkas sumažino lietuvių karių skaičių vėliavose (žr. schemas nr. 4, 8, 13, 14), kai kuriuos iš jų užtapydamas. Simetrinė paveikslo kompozicija neleidžia pamatyti ryškios švedų kariuomenės skaičiaus persvaros, tad dailininkas galėjo užtapyti dalį Lietuvos karių, norėdamas tą persvarą padidinti. Paveiksle vaizduojama lemiamoji Salaspilio mūšio fazė: Lietuvos kariuomenės centras jau yra prasiveržęs į Švedijos kariuomenės rikiuotės gilumą. Lietuvos kariuomenės dešiniajame sparne dar verda atkakli kova prieš švedų pėstininkus ir reitarus. Netrukus Karolis IX pasiųs savo asmeninę gvardiją ir visus reitarus, esančius Švedijos kariuomenės kairiajame sparne, pulti šį sparną. Jonas Karolis Chodkevičius į tai atsakys triuškinančia rotmistro Teodoro Lackio husarų kontrataka. Nors paveiksle tas nelabai matyti, bažnyčia ir trečioji bei ketvirtoji švedų kariuomenės linijos mūšio metu buvo ant kalvos, o pirmoji ir antroji linijos – slėnyje.

Paveikslo geografinis, faktinis kariuomenių dalinių bei jų išsidėstymo vaizdavimo tikslumas ir atitikimas istoriniams šaltiniams P. Snayerso paveikslą daro ypač vertingą. Neabejotina, kad autorius naudojosi patikimais istoriniais šaltiniais, nubraižyta mūšio schema. Lenkijoje prieš Antrąjį pasaulinį karą buvo atrasta Jonušo Radvilos samdomo inžinieriaus ir kartografo Juzefo Naronovičiaus-Naronskio XVII a. viduryje braižyta Salaspilio mūšio schema. Tikėtina, kad braižydamas ją, J. Naronskis naudojosi ankstesne, neišlikusia iki mūsų laikų schema. Toks dokumentas galėjo būti nuvežtas ir P. Snayersui, užsakant nutapyti paveikslą apie Salaspilio mūšį. Viso paveikslo tapybos smulkmenų tai nepaaiškina, todėl nėra abejonių, kad dailininką galėjo konsultuoti Respublikos karinius reikalus puikiai išmanęs žmogus.

SALASPILIO MŪŠIO SCHEMA

1. Lietuvos ir jos sąjungininkų kariuomenės stovykla, apsupta vežimais. Mūšio metu stovyklą saugojo viena pėstininkų kuopa ir keturios totorių vėliavos.
2. Gotikinė Šv. Jurgio bažnyčia, statyta XIV a. Žinoma, kad 1613 m. ji buvo perstatyta Jono Karolio Chodkevičiaus iniciatyva. Žinant Lietuvos didžiojo etmono pamaldumą, tą jis greičiausiai padarė norėdamas įamžinti laimėto mūšio atminimą. Be abejonės, dauguma mūšyje žuvusiųjų karių turėjo būti palaidoti prie šios bažnyčios. Dalis švedų pėstininkų, matydami visos kariuomenės bėgimą, bandė nesėkmingai gintis bažnyčioje.
3. Salaspilis – latviškasis vietovės, kurioje įvyko mūšis, pavadinimas, reiškiantis Salos pilį. Kircholm – vokiškasis vietovės pavadinimas, reiškia bažnyčią nedidelėje saloje. Tiesa, sunku pasakyti, ar būtent šie du paveiksle vaizduojami objektai – pilis ir bažnyčia – lėmė vietovardį abiejose kalbose. Paveiksle pavaizduoti griuvėsiai – senosios Salaspilio (Kircholmo) pilies, statytos 1186 m. Šiuo metu buvusi pilies teritorija yra užlieta Rygos hidroelektrinės vandens.

Pieter Snayers. Salaspilio mūšis. Apie 1619. Drobē, aliejus. 145 x 240 cm
Fotografas Antanas Lukšēnas

4

5.1

5.2

4. Dešiniojo sparno Jono Petro Sapiegos husarų vėliava, besirikiuojanti puolimui. Husarai buvo ginkluoti ilgomis lengvomis ietimis, dažniausiai su vėliavelėmis, taip pat kardais, kitais šaltaisiais ginklais ir pistoletais. Jie buvo sunkioji kavalerija ir pagrindinė Lietuvos kariuomenės smogiamoji jėga. Vėliavoje galima suskaičiuoti apie 50 raitelių. Iš tikrųjų jų būdavo šiek tiek daugiau – nuo 60 iki 150. Turint galvoje, kad dailininkas užtapė vieną eilę raitelių, husarai pavaizduoti labai tiksliai. Husarų vėliavų vadai: rotmistrai, poručikai (leitenantai) dažnai nesidėdavo šalmenų, o vietoj jų nešiodavo kepurės su plunksna. Paveiksle nuosekliai nesilaikoma šio principo. Vieni husarai pavaizduoti vilkintys vilko ar lokių, kiti – lūšies ar leopardo kailius. Tačiau negalima teigti, kad kailio brangumas atitiko kario rangą dalinyje. Tos pačios vėliavos husarų ietys paprastai turėjo vienodas vėliavėles, paveiksle taip pat nesilaikoma šio principo. Greta pavaizduotas dešiniojo Lietuvos kariuomenės sparno vadas pulkininkas Jonas Petras Sapiega (nr. 4.1) ir Lietuvos kariuomenės trimitininkai su būgnininku (nr. 4.2).
5. Dešiniojo sparno husarų ir petihorų vėliavos kaudasi su Švedijos kariuomenės pėstininkais ir reitais. Pėstininkai ginasi šaudydami, o švedų raitelių rikiuotė krinka ir jie pradeda bėgti. Visą mūšio emocinį vaizdą perteikia scena, kurioje parkritęs ant žemės Švedijos karys maldauja pasigailėjimo, o Lietuvos kariuomenės husaras virš jo iškėlęs buzdyaną, simbolizuojantį valdžią (nr. 5.1). Dešinėje raiti husarai ir petihorai ima persekioti bėgančius švedų reitarus. Lietuvos karių veiduose matoma neapykanta ir pyktis (nr. 5.2). Nuo XVI a. II pusės buožė buvo išskirtinai aukštųjų karo vadų – etmonų simbolis, o žemesnieji karo vadai naudojo buzdyanus. Visgi paveikslo autorius dažnai vaizduoja žemesniuosius karo vadus su buožėmis. Dešiniajame Lietuvos kariuomenės sparne pirmojoje linijoje kovėsi dvi husarų ir keturios petihorų vėliavos. Keturios husarų vėliavos buvo antrojoje ir trečiojoje linijose, tačiau iš jų pavaizduota tik viena (nr. 4).
6. Dešiniojo sparno petihorų vėliava. Petihorai – panašus karinis vienetas į kazokų vėliavą. XVII a. pradžioje petihorai buvo lengviau ginkluoti, dėvėjo mažai šarvų (jie padažnėjo tik nuo XVII a. vidurio) negu husarai. Raiteliai buvo ginkluoti trumpomis ietimis (ragotinėmis), kardais bei šaunamaisiais ginklais.

7. Lenkiškosios rikiuotės pėstininkai (haidukai). Kariai išsirikiavę kvadratu, pirmoji jų eilė šauna iš arkebūzų. Tiksliai pavaizduotos uniformos: vengriško tipo kepurė („magerka“), mėlynos delijos (apsiaustai), raudonos kelnės, juodi batai. Lenkiškosios rikiuotės pėstininkai rikiuodavosi devyniomis ar dešimčia eilių, pasižymėdavo manevringumu, tačiau būdavo bejėgiai, jeigu prieš kavalerija pasiekdavo jų eiles. Pagrindinė tokių pėstininkų paskirtis mūšyje buvo savo ugnimi remti husarų atakas. Mūšio lauke iš viso buvo 1040 pėstininkų: Lietuvos didžiojo etmono dalinys (vadas kapitonas Rosas), Liudviko Gosievskio, Felikso Neviarovskio ir Andriaus Vilčkovskio kuopos. Dzikovskio iš Mazovijos pėstininkų kuopa saugojo stovyklą.

6-7

8. Lietuvos kariuomenės centrinės grupės dvi husarų vėliavos, vadovaujamos rotmistro Teodoro Lackio. Mūšio metu abi vėliavos buvo paliktos kaip rezervas, vėliau permestos į dešinią sparną ir panaudotos atremti Karolio IX kontrataką. Pats T. Lackis mūšyje buvo sužeistas. Spėjama, kad jis yra veikalo „Dešimtmetis Livonijos karas“, išleisto Vilniuje 1610 m. autorius.

9. Lietuvos kariuomenės centrinės grupės pirmosios linijos rotmistro Vincento Vainos husarų vėliava, besikaunanti su švedų reitais. Šaltiniai nurodo, kad šis dalinys buvo užėmęs priešakinę poziciją, todėl natūralu, kad jis į švedų kariuomenės eiles įsiskverbęs giliausiai. V. Vaina mūšyje iš viso vadovavo dviem vėliavoms (300 vyrų).

11

10. Lietuvos kariuomenės petihorų vėliavos. Jų nutapymas paveikslo centre neatitinka tikrovės, nes šio tipo kavalerija kovėsi dešinėje.

11. Lietuvos kariuomenės vadovybė: didysis etmonas Jonas Karolis Chodkevičius, jam iš kairės – Kuršo kunigaikštis Fridrikas Ketleris. Simetrinę renesansinio paveikslo kompoziciją pabrėžia tai, kad tiek Lietuvos didysis etmonas, tiek Švedijos karalius Karolis IX (nr. 17) yra nutapyti vienoje linijoje.

12. Kuršo kunigaikščio dvi reitų vėliavos. Vasalinės Abiejų Tautų Respublikos teritorijos pastiprinimas atvyko prieš pat mūšį ir, persikėlęs jam žinoma brasta per Dauguvą, prisijungė prie Lietuvos kariuomenės. Tai buvo rinktiniai, gerai ginkluoti ir treniruoti kariai. Šių dalinių dalyvavimas palengvino Lietuvos kariuomenės operacijas mūšio centre.

13. Lietuvos kariuomenės centrinės grupės husarų vėliava.

14. Lietuvos kariuomenės kairiojo sparno husarų vėliavos.

15. Lietuvos kariuomenės kairiojo sparno reitų vėliava, sudaryta iš Livonijos bajorijos. Kita reitų vėliava matoma besikaunanti su švedų reitais. Šie du paveiksle nutapyti daliniai iš

tikrųjų galėjo kautis ir kaip vienas junginys.

16. Lietuvos kariuomenės kairiojo sparno, greičiausiai lengvosios kavalerijos ir husarų vėliavos, besikaunančios su švedų pėstininkais. Lengvąją kavaleriją sudarė Lietuvos totoriai ir kiti raiteliai buvo ginkluoti kardais, kartais ietimis ir pistoletais, dažnai visai be šarvų.
17. Švedijos karalius Karolis IX, apsuptas karališkosios gvardijos kareivių.
18. Švedijos kariuomenės trečiosios linijos vadas kunigaikštis Fridrikas Liuneburgietis. Istoriografijoje teigiama, kad prieš pat mūšį jis susipykęs su savo žmonos tėvu – Karoliu IX. Švedijos karalius neklausė savo žento patarimų atsizvelgti į Lietuvos kariuomenės patyrimą ir stiprumą, išvadino jį bailiu. Protestuodamas prieš tai, kunigaikštis nušoko nuo žirgo ir nusprendė mūšyje kautis pėsčias.
19. Švedijos kariuomenės karališkosios gvardijos batalionas.
20. Švedijos kariuomenės artilerijos pabūklai.

17–20

21. Švedijos kariuomenės reitarų eskadronai. Jie naudojo vadinamąją karakoliavimo taktiką, kurioje dominavo šaunamųjų ginklų naudojimas. Pirmoji raitelių eilė puldama iššaudavo iš pistoletų, o po to atsitraukdavo į paskutinę eilę. Tą patį darydavo ir kitos eilės. Lietuvos reitarų kariavimo taktika skyrėsi nuo švedų. Lietuvos reitai paleisdavo vieną kitą salvę į priešą, o po to kaudavosi šaltaisiais ginklais – tai leido vykdyti pagalbines puolamąsias operacijas.
22. Švedijos kariuomenės pėstininkų batalionai. Bataliono centre rikiuodavosi ietininkai, flanguose – muškietininkai. Mūšio metu muškietininkai apšaudydavo priešą, o ietininkų funkcija buvo apsiginti nuo priešų kavalerijos atakų. Ilgos ietys (siekdavusios penkis metrus) priešui neleidavo priartėti prie rikiuotės, tokiu būdu buvo apsaugomi ir muškietininkai.

LENKIJOS-LIETUVOS VALSTYBĖS KONFLIKTAS SU ŠVEDIJA

Lenkijos Karalystės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės konfliktas su Švedijos karalyste prasidėjo XVI a. pabaigoje ir su didesnėmis ar mažesnėmis pertraukomis tęsėsi per visą XVII a. iki 1721 m. 1587 m. Lenkijos-Lietuvos valstybės, vadinamos Abiejų Tautų Respublika arba tiesiog Respublika, valdovu tapo Švedijos sosto įpėdinis Žygimantas Vaza, kuris 1594 m. buvo karūnuotas ir Švedijos karaliumi. Žygimantas Vaza po karūnacijos regentu paskelbė savo dėdę kunigaikštį Karolį ir grįžo į Respubliką. Karolis netrukus subūrė savo šalininkus protestantus, o Švedijos parlamentas (Riksdagas) nuvertė nuo sosto kataliką Žygimantą Vazą, įpėdiniu paskelbdamas jo sūnų Vladislovą. Žygimantas Vaza nesutiko išleisti savo sūnaus į Švediją ir pradėjo karą, remdamasis Respublikos karinėmis pajėgomis. Karolis 1604 m. buvo paskelbtas, o 1607 m. karūnuotas Švedijos karaliumi Karoliu IX. Karas įgavo ne tik teritorinį (Livonija), religinį, bet ir dinastinį pobūdį.

Po permainingų 1600–1604 m. karinių veiksmų, 1605 m. rugpjūčio mėn., Švedijos kariuomenė išsilaipino trijose Livonijos vietose: prie Rygos, Talino ir Pernu, ketindama susijungti ir užimti Rygą. Nepavykus sutrukdyti Švedijos kariuomenės susijungimui, Lietuvos didžiojo etmono Jono Karolio Chodkevičiaus vadovaujama kariuomenė rugsėjo 26 d. vakarą sustojo prie Dauguvos, netoli Salaspilio (Kircholmo) kaimo, keliolika kilometrų į pietryčius nuo Rygos. Tos pačios dienos vakarą Karolis IX su pagrindinėmis savo jėgomis išžygiavo link Lietuvos kariuomenės. Tikslus abiejų kariuomenių žmonių skaičius nėra žinomas, tačiau manoma, kad Švedų kariuomenę mūšio lauke sudarė 11 000–14 000 karių, iš jų ne mažiau kaip 7000 pėstininkų ir 11 artilerijos pabūklų, o lietuvių – 3700–4000 karių, iš jų apie 1000 pėstininkų, 5 artilerijos pabūklai ir kelios valandos prieš mūšį atvykęs vasalinės Abiejų Tautų Respublikos Kuršo kunigaikštystės karinis dalinys (300 raitelių).

Švedijos kariuomenė buvo išsiriavusi keturiomis linijomis, kurių plotis siekė beveik vieną kilometrą. Pirmajai linijai, kurioje buvo išrikiuoti 7 pėstininkų batalionai, vadovavo generolas Andersen Lindersonas. Antrajai, kurioje kovojo 6 reitarių eskadronai, – Fridrichas Joachimas Mansfeldas (dešinysis flangas) ir Heinrichas Brandtas (kairysis flangas). Trečiąjai, kurioje buvo išrikiuoti 6 pėstininkų batalionai, vadovavo Karolio IX žentas kunigaikštis Fridrikas Liuneburgietis. Ir paskutiniai, ketvirtajai linijai (5 kavalerijos eskadronai), vadovavo pats Švedijos karalius Karolis IX. Švedijos kariuomenės pėstininkų batalionas, susidėjęs iš 4–6 kuopų (kompanijų), galėjo turėti 600–700 karių. Kavalerijos eskadronas – nuo 200 iki 400 raitelių. Istoriografijoje dažnai klystama Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenę pavadinant lenkais arba Lenkijos Karalystės kariuomene. Visi kavalerijos daliniai, kurie kovojo mūšyje prieš švedus, buvo Lietuvos kariuomenės dalis (neskaitant Kuršo kunigaikščio pajėgų). Apie pusę pėstininkų (3 kuopos, iš kurių viena mūšio metu saugojo stovyklą)

Švedijos karalius (1604–1611) Karolis IX

Dailininkas nežinomas. XVII a.
Švedijos nacionalinis muziejus

**Lietuvos didysis
etmonas Jonas
Karolis Chodkevičius**

*Dailininkas nežinomas.
XVII a.*

Lietuvos dailės muziejus

iš tiesų buvo Lenkijos daliniai, kurie į J. K. Chodkevičiaus stovyklą atvyko maždaug mėnuo prieš mūšį. Taigi apie tris ketvirtadalius J. K. Chodkevičiaus pajėgų sudarė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės daliniai, todėl visos pajėgos bus vadinamos tiesiog Lietuvos kariuomene.

Lietuvos kariuomenės kavalerijos pagrindinis dalinys – vėliava – buvo sudarytas iš geriau ginkluotų karių, vadinamų draugais, ir kelių jų palydovų. Kavalerijos vėliavoje raitelių skaičius buvo labai įvairus, gausiausia buvo etmono husarų vėliava – apie 200 raitelių, kitose vėliavose karių skaičius galėjo siekti iki 150. Lietuvos kariuomenė buvo suskirstyta į tris dalis, turinčias po tris linijas. Kairiajam sparnui (4 kazokų, 2 reitarų ir 2 husarų vėliavos) vadovavo rotmistras Tomas Dombrava. Centrinei daliai (6 husarų ir 1 reitarų vėliavos, 4 pėstininkų kuopos) – pats Lietuvos didysis etmonas J. K. Chodkevičius. Dešiniajam sparnui (6 husarų ir 4 petihorų vėliavos) – pulkininkas Jonas Petras Sapiega. Likusi kariuomenės dalis buvo palikta saugoti stovyklą. Kariuomenės pagrindą mūšyje sudarė vadinamoji tautinė kavalerija bei lenkiškosios rikiuotės pėstininkai. Lenkiškosios rikiuotės pėstininkų dalinį galėjo sudaryti 150–400 karių, išrikiuotų kvadratu, po 10 karių eilėje. Tautinę kavaleriją mūšio lauke sudarė husarai, petihorai ir totoriai. Lietuvos kariuomenės pusėje mūšyje taip pat dalyvavo viena reitarų vėliava (ji buvo laikyta ne tautinės, bet užsieninės kavaleri-

jos dalimi) bei Kuršo kunigaikščio Fridricho Ketlerio vadovaujami reitarai (300 karių).

Salaspilio lauke abi kariuomenės sustojo viena prieš kitą ant aukštumų – tarp jų plytėjo slėnis su upeliu, įtekančiu į Dauguvą. Slėnis buvo puiki vieta pėstininkų ir artilerijos apšaudymui, todėl nė viena kariuomenė pirma pulti nesiryžo. Apie vidurdienį Lietuvos kariuomenė pradėjo imituoti atsitraukimo manevrą. Tai išprovokavo Karolį IX, kuris įsakė atakuoti pirmoms dviem savo pajėgų linijoms. Lietuvos kariuomenės centriniai daliniai sulaukė švedų pėstininkų ataką, o flanguose husarų ir petihorų vėliavos privertė bėgti švedų reitarus. Švedų pėstininkai buvo palikti likimo valiai ir juos sunaikino Lietuvos kariuomenė. Priešo persekiojimas truko iki pat sutemų. Spėjama, kad jų galėjo žūti nuo 6000 iki 9000. Žuvo kunigaikštis Fridrikas Liuneburgietis, generolas Andersenas Lindersonas. Lietuvos kariuomenei atiteko visa švedų artilerija, gurguolė, apie 60 vėliavų, 1500–2000 belaisvių. Lietuvos kariuomenėje žuvo vos apie 100 karių, keli šimtai tebuvo sužeisti. Tiesa, didelių nuostolių turėjo Lietuvos raitelių, ypač husarų, daliniai, kurie prarado daugumą žirgų. Švedijos karaliui pabėgti padėjo reitaras Heinrichas Wrede, atidavęs jam savo žirgą. Pats Heinrichas žuvo mūšyje. Ryga buvo išgelbėta, Livonija apginta. Mūšis, deja, nepaveikė karo eigos. 1611 m. buvo pasirašytos paliaubos, o 1617 m. karą atnaujino Karolio IX sūnus – Gustavas II Adolfas.

Pergalė Salaspilio mūšyje plačiai nuskambėjo Europoje ir už jos ribų. J. K. Chodkevičius buvo iškilmingai sutiktas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės sostinėje Vilniuje – aikštėje priešais Katedrą vyko vaidinimas. Jo metu buvo sunešti karo trofėjai, pastatytos šlovės piramidės, nugalėtoją sveikino šv. Stanislovu, šv. Kazimieru persirengę aktorai. J. K. Chodkevičius sulaukė sveikinimų iš popiežiaus Pauliaus V, Šv. Romos imperatoriaus Rudolfo II. Anglijos karalius Jokūbas I, nors ir būdamas protestantas, taip pat pasveikino nugalėtoją. Sveikinimų sulaukta iš Osmanų imperijos sultono Achmedo I ir Persijos šacho Abaso I.

KŪRINIO RESTAURAVIMAS PRANO GUDYNO RESTAURAVIMO CENTRE

Pradėjus derybas dėl Pieterio Snayerso paveiklo „Salaspilio mūšis“ eksponavimo Vilniuje, pirmiausia buvo įvertinta kūrinio būklė. Konstatuota, kad paveikslas anksčiau yra restauruotas ir dubliuotas kita drobe. Tačiau, laikui bėgant, atsirado naujų tapybos ir drobės pažeidimų, todėl prieš eksponuojant buvo būtina jį restauruoti. Gavus leidimą iš Prancūzijos fondo ir Prancūzijos kultūros ministerijos, paveikslą buvo nutarta restauruoti Lietuvoje, Prano Gudyno restauravimo centre.

P. Gudyno restauravimo centro tapybos restauratorius Algimantas Vaineikis ir restauravimo technologė Janina Lukšėnienė, atsižvelgdami į Grenoblio restauravimo dirbtuvių Couleurs d'Etoiles restauratorės Catherine Gamby parengtą paveiklo būklės dokumentaciją ir rekomendacijas, paruošė paveiklo restauravimo programą, kurią patvirtino Prancūzijos Rona-Alpių regiono paminkloaugininkai.

Prieš pradėdant paveikslą restauruoti, buvo atlikti jo mikrobiologiniai tyrimai, autorinės tapybos ir ankstesnių restauravimų metu naudotų medžiagų mikrocheminė ir spektrinė analizė. Apžiūrėjus kūrinį UV spinduliuose, nustatytos ankstesnių restauravimų metu retušuotos vietos. Rentgeno nuotraukose išryškėjo autorinės tapybos ir grunto ištrupėjimai, drobės įlenkimai, ankstesnių restauravimų metu įstatyti lopai.

Pradėjus restauravimą, paveikslas pirmiausia buvo dezinfekuotas, nuo jo pakraščiu nuimtos ankstesnio restauravimo metu priklijuotos popieriaus juostelės. Tapybą apklijavus apsauginiu popieriumi, drobė nuimta nuo porėmio. Kadangi buvo apsispręsta kūrinio nededubliuoti, nuo dubliavimo drobės buvo nuvalytas ankstesnio restauravimo metu užteptas vaškas, panaikintos tarp autorinės ir dubliavimo drobių susidariusios pūslės, pasiekta tolygi autorinės ir dubliavimo drobių sankiba. Paveiklo pakraščius sutvirtinus ir praplatus naujos drobės juostomis, jis buvo užtemptas ant senojo konservuoto porėmio.

Toliau buvo atliekamas patamsėjusio ir netolygaus restauracinio lako ploninimas. Šio proceso metu išryškėjo autoriniai kompozicijos pakeitimai. Paaiškėjo, kad kairėje paveiklo pusėje dalis raitelių būrių yra užtapyta, kai kurios figūros sumažintos. Suploninus laką, buvo galima identifikuoti mažiausiai tris skirtingu metu atliktus paveiklo restauravimus. Pirmojo restauravimo metu tapybos praradimai buvo retušuoti aliejiniiais dažais, imituojuant autorinę tapybą. Vėliau retušuota jau ant restauracinio lako tempera ir guašu. P. Gudyno restauravimo centro restauratoriai išsaugojo visus autorinius kompozicijos pakeitimus ir senąjį retušą aliejiniiais dažais. Labai patamsėjęs, vietomis autorinę tapybą dengiantis retušas tempera ir guašu buvo nuvalytas. Nuvalius šį retušą, atsidendę trys karių figūros. Naujasis retušas buvo daromas akvarele ant restauracinio grunto, pirmiausiai šviesesne spalva, po to – plonais brūkšneliais, neimituojant autorinės tapybos.

Vilniaus paveikslų galerijos lankytojai pirmieji gali pamatyti atsinaujinusį P. Snayerso paveikslą – be dėmių ir drobės defektų, atgavusį patamsėjusio lako slėptą pirminį koloritą.

Paveikslas prieš restauravimą

Fotografė Vilma Šileikienė

Paveiklo fragmentas restauravimo metu

Fotografė Vilma Šileikienė

RÉSUMÉ

Pieter Snayers (1592–1667) LA BATAILLE DE KIRCHOLM

Le tableau du peintre flamand Pieter Snayers (1592–1667) représente la bataille qui a eu lieu à Kirchholm, non loin de Riga, le 27 septembre 1605 entre les armées du Grand-duché de Lituanie et le Royaume de Suède. Lors de cette bataille, l'armée lituanienne sous les ordres du grand hetman Jonas Karolis Chodkevičius (Jean Charles Chodkiewicz) a vaincu l'armée suédoise pourtant trois fois plus nombreuse, et qui était sous les ordres du roi suédois Charles IX. Cette victoire a retenti dans toute l'Europe et au-delà, où elle fut immortalisée aussi bien dans des œuvres littéraires que dans des peintures.

Le peintre P. Snayers est connu comme l'un des plus grands peintres de champs de batailles du XVIIe siècle. Il est devenu célèbre par ses compositions sur de grands formats, où il représente le champ de bataille en y précisant la position géographique des régiments et de l'armement. Il perpétue ainsi la bataille telle qu'elle fut. Dans « La bataille de Kirchholm » comme dans plusieurs de ses tableaux, P. Snayers choisit toujours un point de vue qui offre une vision d'ensemble du terrain : au fond, on aperçoit la rivière Daugava avec l'île Saint Martin et les ruines du château, près de la rivière le camp de l'armée lituanienne et au centre l'église Saint Georges. Le peintre a représenté le moment décisif de la bataille, lorsque l'armée lituanienne transperce les lignes de front de l'armée suédoise qui bat en retraite. Ce tableau regorge de nombreux détails, on peut ainsi voir avec précision l'équipement et l'armement des deux armées, et l'équipement technique militaire de l'époque dans les scènes de combat. Les hussards, c'est-à-dire la cavalerie lourde de l'armée lituanienne, qui constitue sa force de frappe principale, sont représentés couvert de fourrures, armés de lances légères, d'épées, d'armes blanches et de pistolets. L'infanterie suédoise est quant à elle armée de lances (grises) et de mousquets. Les chefs des deux armées, le grand hetman lituanien Jonas Karolis Chodkevičius et le roi suédois Charles IX sont également représentés dans le tableau. Il est probable que pour réaliser ce tableau, on a dû rapporter au peintre le plan de la bataille et que le peintre lui-même a dû se faire renseigner sur l'art militaire lituanien.

On pense que « La bataille de Kirchholm » a été commandée par le souverain de Pologne et de Lituanie Sigismund Vasa par l'intermédiaire de son agent, le peintre de la Maison de Habsbourg, le Néerlandais Jan Brueghel de Velours. En 1996 dans les archives d'Anvers un document daté du 18 septembre 1619 a été retrouvé. Il y est fait mention de l'expédition par J. Brueghel du tableau « La bataille de Kirchholm » à Sigismund Vasa, avec deux autres compositions de batailles. « La bataille de Kirchholm » de P. Snayers a dû arriver peu après 1668 lorsque le fils de Sigismund Vasa Jean Casimir a renoncé au trône pour partir pour la France. En 1673, après la mort de Jean Casimir Vasa sa collection a été vendue aux enchères. Depuis 1820 le tableau est mentionné dans l'inventaire des biens du château de Sassenage (dans l'Isère). Le château construit au XVIIe siècle appartenait à la riche et influente famille noble Bérengers-Sassenage qui avait des liens étroits avec la royauté française. En 1971, la dernière descendante de cette famille, la marquise de Bérenger-Sassenage a légué le château à la Fondation de France. Le château, ainsi que 50 objets, dont le tableau de P. Snayers « La bataille de Kirchholm » sont inscrits sur la liste du patrimoine culturel de la région Rhône-Alpes.

L'exposition du tableau de P. Snayers « La bataille de Kirchholm » a été organisée par le Musée National des Beaux-arts, la Fondation de France et le Centre culturel français. Pour l'exposition, le tableau a été restauré par le Centre de restauration Pranas Gudynas auprès du Musée National des Beaux-arts.

SUMMARY

Pieter Snayers (1592–1667) THE BATTLE OF KIRCHOLM

This picture by the Flemish painter Pieter Snayers (1592-1667) depicts the Battle of Kirchholm (near Riga), which took place between the armies of the Grand Duchy of Lithuania and the Kingdom of Sweden on September 27, 1605. In this battle the Lithuanian army, under the command of Grand Hetman Jonas Karolis Chodkevičius (Jan Karol Chodkiewicz), defeated the three times greater Swedish army, which was commanded by the King of Sweden himself, Charles IX. This victory resounded widely in Europe and beyond; it was immortalized in works of literature and art.

Pieter Snayers, the creator of this work, was one of the leading battle painters of the 17th century. He was especially famous for his large-format compositions, in which he immortalized historical battles by depicting with geographical accuracy the battlefield, the deployment of the troops, and the weaponry. In The Battle of Kirchholm as on other, similar canvases, Snayers selected an elevated viewpoint that reveals a broad panorama of the battlefield: in the distance one can see the Daugava River with Mārtiņsala (Martin Island) and its castle ruins as well as the encampment of the Lithuanian army near the river; in the center stands the Gothic St. George's Church. The artist depicts a fateful moment in this battle: the Lithuanians have already broken through the front lines of the Swedes, who have begun to retreat. This work renders the uniforms and weaponry of both armies accurately and in detail; this scene of engagement reflects the military technology of that time. The hussars – the heavy cavalry of the Lithuanian army and its main attack force – are portrayed cloaked in furs, armed with long, light lances, with sabers, other cold weapons, and pistols. The Swedish infantry is shown with lances (pikes) and muskets. The commanders of both armies are also depicted – the Grand Hetman of Lithuania Jonas Karolis Chodkevičius and the King of Sweden Charles IX. It is probable that, when the artist painted this picture, he used a diagram given him of this battle; he may also have consulted someone with an excellent knowledge of Lithuanian warfare.

It is thought that Snayers received a commission for The Battle of Kirchholm from the ruler of Poland and Lithuania Sigismund Vasa through his agent the court painter of Archduke Albert VII Jan Brueghel the Elder. In 1996, at the Antwerp Archives, a document dated September 18, 1619, was found which mentions that Brueghel sent The Battle of Kirchholm and two other battle pictures to Sigismund Vasa. Snayers' The Battle of Kirchholm could have found its way to France after 1668, when Sigismund Vasa's son John Casimir Vasa abdicated and went to live there. In 1673, after John Casimir Vasa's death, his art collection was sold in an auction. Since 1820, this picture has been listed in the inventories of the Sassenage Château in southeastern France. Built in the 17th century, this château belonged to the Bérenger-Sassenage family, wealthy and influential nobles who had close ties to the French royal court. In 1971, the last descendent of this family, the Marquise de Bérenger-Sassenage, left this château to the French Foundation (*La Fondation de France*). This château and about fifty objects within it, including Snayers' Battle of Kirchholm, have been added to the French list of cultural treasures in the Rhône-Alpes region.

The exhibition in Vilnius of Snayers' picture The Battle of Kirchholm was organized by the Lithuanian Art Museum, the French Foundation (*La Fondation de France*), and the French Cultural Center (*Le Centre culturel français*). Before being exhibited, this work was restored at the Pranas Gudynas Restoration Center of the Lithuanian Art Museum.